

LAWRENCE E.A.

ARREST VAN HET HOF

17 september 2002 *

In zaak C-320/00,

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens artikel 234 EG van de Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Verenigd Koninkrijk), in de aldaar aanhangige gedingen tussen

A. G. Lawrence e.a.

en

Regent Office Care Ltd,

Commercial Catering Group,

Mitie Secure Services Ltd,

om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van artikel 141, lid 1, EG,

* Procestaal: Engels.

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt: G. C. Rodríguez Iglesias, president, P. Jann, F. Macken, N. Colneric (rapporteur) en S. von Bahr, kamerpresidenten, D. A. O. Edward, A. La Pergola, J.-P. Puissochet, M. Wathelet, R. Schintgen en V. Skouris, rechters,

advocaat-generaal: L. A. Geelhoed,
griffier: H. A. Rühl, hoofdadministrateur,

gelet op de schriftelijke opmerkingen ingediend door:

- Lawrence e.a., vertegenwoordigd door B. Langstaff, QC, en D. Rose, barrister,
- Mitie Secure Services Ltd, vertegenwoordigd door B. Napier, barrister,
- de regering van het Verenigd Koninkrijk, vertegenwoordigd door G. Amodeo als gemachtigde, bijgestaan door N. Paines, QC,
- de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door N. Yerrell en A. Aresu als gemachtigden,

gezien het rapport ter terechtzitting,

gehoord de mondelinge opmerkingen van A. G. Lawrence e.a., vertegenwoordigd door B. Langstaff en D. Rose; Mitie Secure Services Ltd, vertegenwoordigd door B. Napier; de regering van het Verenigd Koninkrijk, vertegenwoordigd door G. Amodeo en N. Paines, en de Commissie, vertegenwoordigd door M. Shotter als gemachtigde en N. Yerrell, ter terechtzitting van 8 januari 2002,

gehoord de conclusie van de advocaat-generaal ter terechtzitting van 14 maart 2002,

het navolgende

Arrest

- 1 Bij beschikking van 20 juli 2000, ingekomen bij het Hof op 22 augustus daaraanvolgend, heeft de Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) krachtens artikel 234 EG twee prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van artikel 141, lid 1, EG.
- 2 Deze vragen zijn gerezen in gedingen tussen enerzijds A. G. Lawrence en 446 andere, nagenoeg allen vrouwelijke werknemers (hierna: „verzoekers in de hoofdgedingen”), en anderzijds Regent Office Care Ltd, de Commercial Catering Group en Mitie Secure Services Ltd (hierna: „verweersters in de hoofdgedingen”), waarbij eerstgenoemden in dienst zijn of waren, inzake een vordering ter verkrijging van gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers.

De hoofdgedingen en de prejudiciële vragen

- 3 Tot in ongeveer 1990 stond de North Yorkshire County Council (hierna: „Council”) zelf in voor de schoonmaak en de maaltijdverzorging in de onder deze instelling ressorterende scholen. De verantwoordelijkheid voor die diensten is vervolgens in het kader van de verplichte aanbestedingsprocedure overeenkomstig de Local Government Act 1988 (wet van 1988 op het lokaal bestuur) overgedragen aan verweersters in de hoofdgedingen.

- 4 Tijdens de aanbestedingsperiode hebben vrouwelijke werknemers op basis van de Equal Pay Act 1970 (hierna: „wet van 1970”) tegen de Council een vordering ingediend ter verkrijging van gelijke beloning zonder onderscheid naar kunne. Verzoeksters in die zaak zijn uiteindelijk bij arrest van het House of Lords (Verenigd Koninkrijk) van 6 juli 1995 (ICR 833) in het gelijk gesteld. De Council had de resultaten erkend van een nationale arbeidsevaluatie uit 1987, volgens welke de door verzoeksters verrichte arbeid gelijkwaardig was met de door mannen uitgevoerde taken zoals tuinonderhoud, vuilophaling en onderhoud van riolen. Het House of Lords verwierp het argument als zou de Council, om te kunnen concurreren met een commerciële onderneming in het kader van een openbare aanbesteding op de open markt, het recht hebben een lager loon uit te keren aan vrouwelijke werknemers. Het wees tevens het argument af als zou het betrokken verschil in beloning in feite een andere reden hebben dan het verschil in geslacht. Het House of Lords heeft kort gezegd beslist dat verzoeksters in die zaak, ter verkrijging van gelijke beloning zonder onderscheid naar kunne, het recht hebben hun loon te vergelijken met mannen die in andere sectoren bij de Council werken en wier arbeid op basis van de arbeidsevaluatie als gelijkwaardig was erkend.

- 5 Na dit arrest van het House of Lords zijn de vrouwelijke leden van het kantine- en schoonmaakpersoneel die nog in dienst waren van de Council en die een beloning ontvingen beneden het voor hen in de arbeidsevaluatie erkende niveau, door de Council schadeloos gesteld en is hun loon gelijkgeschakeld met dat van mannen wier arbeid gelijkwaardig werd geacht.

- 6 Toen de Council met verweersters in de hoofdgedingen overeenkomsten sloot over de maaltijdverzorging en de schoonmaak, hebben deze ondernemingen een aantal vrouwelijke werknemers van de Council overgenomen en deze werknemers lagere lonen aangeboden dan zij bij deze laatste hadden vóór de overdracht van werkzaamheden. Zij hebben ook nieuwe loontrekkenden aangevonden die nooit in dienst van de Council waren geweest, tegen lagere salarissen dan de Council vóór de overdracht aan zijn vrouwelijke werknemers uitbetaalde.

- 7 Verzoekers in de hoofdgedingen zijn werknemers die voor de drie verweersters in de hoofdgedingen werken of hebben gewerkt in de sector schoonmaak en maaltijdverzorging onder in de Council ressorterende scholen. De meesten van hen werkten oorspronkelijk bij de Council en verrichtten dezelfde diensten in dezelfde scholen.

- 8 In december 1995 hebben verzoekers in de hoofdgedingen tegen verweersters in de hoofdgedingen op grond van de wet van 1970 beroepen ingesteld bij het Industrial Tribunal (England & Wales) (Verenigd Koninkrijk). Tegen de door deze rechterlijke instantie gegeven beslissingen hebben zij hogere beroepen

ingesteld bij het Employment Appeal Tribunal (Verenigd Koninkrijk), dat de beroepen ten gronde heeft verworpen. Zij hebben zich daarop tot de verwijzende rechter gewend met het betoog dat zij gezien de bijzondere omstandigheden in de hoofdgedingen, krachtens artikel 141 EG aanspraak konden maken op dezelfde beloning als mannelijke werknemers van de Council die vergelijkbare arbeid verrichtten, zonder dat hoefde te worden nagegaan of deze vanaf het begin in dienst waren van de Council of dit thans zijn.

- 9 Met het oog op de preliminaire zitting in de hoofdgedingen zijn partijen overeengekomen, uit te gaan van de veronderstelling dat er een verschil bestaat, ten nadele van verzoekers in de hoofdgedingen, tussen hun arbeidsvoorwaarden en die van personen in vergelijkbare situaties. De verwijzingsbeschikking vermeldt dat zij zich daartoe eveneens op de volgende veronderstellingen hebben gebaseerd:

„a) er is een bedrijf overgedragen toen de schoonmaak en de maaltijdverzorging aan verweerster zijn uitbesteed;

b) de taken van verzoeksters waren gelijkwaardig aan die van de voor de vergelijking gekozen personen op de datum van de respectieve overdrachten;

c) de taken van verzoeksters blijven gelijkwaardig aan die van de voor de vergelijking gekozen personen op de datum waarop de diverse oorspronkelijke beroepen zijn ingesteld;

d) de voor de vergelijking gekozen personen hebben op elk moment van de relevante tijdspanne voor de Council gewerkt.”

- 10 Om uitspraak te doen in de hoofdgedingen moet de verwijzende rechter bepalen, of verzoekers in de hoofdgedingen tot staving van de vordering waarmee zij van verweersters in de hoofdgedingen gelijke beloning zonder onderscheid naar kunne verlangen, de arbeidsvoorwaarden van mannelijke werknemers in dienst van de Council als referentie kunnen hanteren. In die omstandigheden heeft de Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) besloten de behandeling van de zaak te schorsen en het Hof de volgende prejudiciële vragen te stellen:

„1) Heeft artikel 141 [EG] in de omstandigheden van het onderhavige geval (zoals uiteengezet in de verwijzingsbeschikking) rechtstreekse werking in dier voege, dat verzoeksters er zich in procedures voor de nationale rechter op kunnen beroepen om hun loon te kunnen vergelijken met dat van mannelijke werknemers van de North Yorkshire County Council die arbeid verrichten die gelijkwaardig is met die van verzoeksters?

2) Is een dergelijk beroep op de rechtstreekse werking van artikel 141 [EG] enkel mogelijk, indien de verwerende werkgever kan verklaren wat het loonbeleid is van de werkgever van de voor de vergelijking gekozen personen?”

De prejudiciële vragen

- 11 Om op de eerste vraag te antwoorden zij er om te beginnen aan herinnerd, dat artikel 141, lid 1, EG het beginsel formuleert van gelijke beloning voor gelijke of gelijkwaardige arbeid, ongeacht of de arbeid door een mannelijke of door een vrouwelijke werknemer wordt verricht.

- 12 Zoals het Hof reeds heeft geoordeeld in het arrest van 8 april 1976, Defrenne II (43/75, Jurispr. blz. 455, punt 12), is dit beginsel, dat de specifieke uitdrukking is van het algemene beginsel van gelijke behandeling, dat verschillende behandeling van vergelijkbare gevallen verbiedt tenzij het verschil in behandeling objectief is gerechtvaardigd, een der grondslagen van de Gemeenschap (zie arrest van 26 juni 2001, Brunnhofer, C-381/99, Jurispr. blz. I-4961, punt 28).

- 13 Het Hof heeft de rechtstreekse werking van het in het EG-Verdrag neergelegde beginsel van gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke werknemers erkend. Het heeft geoordeeld dat dit beginsel niet alleen geldt voor overheidshandelingen, maar ook voor alle collectieve arbeidsovereenkomsten en voor overeenkomsten tussen particulieren (zie inzonderheid arrest Defrenne II, reeds aangehaald, punten 39 en 40).

- 14 Tegen de achtergrond van deze overwegingen moet worden nagegaan of artikel 141, lid 1, EG van toepassing is op omstandigheden zoals aan de orde in de hoofdingen.

- 15 De bijzonderheid van de hoofdgedingen is toe te schrijven aan drie omstandigheden. Om te beginnen werken de personen wier lonen zijn vergeleken, voor verschillende werkgevers, te weten de Council en verweersters in de hoofdgedingen. Voorts verrichten verzoekers in de hoofdgedingen voor die werkgevers arbeid die gelijkwaardig is met de arbeid die sommigen van hen voor de Council verrichtten vóór de overdracht van de onderneming. Ten slotte is en wordt die arbeid erkend als gelijkwaardig met die van de voor de vergelijking gekozen werknemers van de Council.
- 16 De verwijzende rechter heeft geen vraag gesteld over de bescherming die in een dergelijk geval voortvloeit uit richtlijn 77/187/EEG van de Raad van 14 februari 1977 inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lidstaten betreffende het behoud van de rechten van de werknemers bij overgang van ondernemingen, vestigingen of onderdelen daarvan (PB L 61, blz. 26). Zijn vragen hebben enkel betrekking op artikel 141, lid 1, EG.
- 17 Dienaangaande zij opgemerkt dat niets in de bewoordingen van artikel 141, lid 1, EG erop wijst dat deze bepaling enkel toepasselijk is in situaties waarin mannen en vrouwen voor eenzelfde werkgever werken. Het Hof heeft geoordeeld dat op het in dit artikel vervatte beginsel voor de nationale rechterlijke instanties onder meer een beroep kan worden gedaan bij discriminaties die rechtstreeks hun oorsprong vinden in wettelijke bepalingen of collectieve arbeidsovereenkomsten, alsmede ingeval de arbeid in eenzelfde — particuliere of openbare — onderneming of dienst wordt verricht (zie inzonderheid arrest Defrenne II, reeds aangehaald, punt 40; arresten van 27 maart 1980, Macarthys, 129/79, Jurispr. blz. 1275, punt 10, en 31 maart 1981, Jenkins, 96/80, Jurispr. blz. 911, punt 17).
- 18 Wanneer evenwel, zoals in de hoofdgedingen, de vastgestelde verschillen in beloning van werknemers die gelijke of gelijkwaardige arbeid verrichten, niet zijn toe te schrijven aan één bron, ontbreekt een entiteit die verantwoordelijk is voor de ongelijkheid en die de gelijke behandeling zou kunnen herstellen. Een

dergelijke situatie valt niet onder artikel 141, lid 1, EG, zodat de arbeid en de beloning van die werknemers niet op grond van dit artikel kunnen worden vergeleken.

- 19 Gelet op bovenstaande overwegingen moet op de eerste vraag worden geantwoord dat een situatie zoals aan de orde in de hoofdgedingen, waarin de vastgestelde verschillen in beloning van werknemers van verschillend geslacht die gelijke of gelijkwaardige arbeid verrichten niet zijn toe te schrijven aan één bron, niet valt onder artikel 141, lid 1, EG.

- 20 Gezien het antwoord op de eerste vraag hoeft de tweede vraag niet te worden beantwoord.

Kosten

- 21 De kosten door de regering van het Verenigd Koninkrijk en de Commissie wegens indiening van hun opmerkingen bij het Hof gemaakt, kunnen niet voor vergoeding in aanmerking komen. Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen.

HET HOF VAN JUSTITIE,

uitspraak doende op de door de Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) bij beschikking van 20 juli 2000 gestelde vragen, verklaart voor recht:

Een situatie zoals aan de orde in de hoofdingen, waarin de vastgestelde verschillen in beloning van werknemers van verschillend geslacht die gelijke of gelijkwaardige arbeid verrichten niet zijn toe te schrijven aan één bron, valt niet onder artikel 141, lid 1, EG.

Rodríguez Iglesias	Jann	Macken
Colneric	von Bahr	Edward
La Pergola	Puissochet	Wathelet
Schintgen	Skouris	

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 17 september 2002.

De griffier

De president

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias